

УДК 811.161.2"276.45

ЄВГЕН РЕДЬКО

(Харків)

<https://doi.org/10.33989/2524-2490.2019.30.188775>**НОВІ ЗНАДОБИ ДО УКРАЇНСЬКОГО АРГО
(ПОЛТАВСЬКІ ЗАПИСИ ПОРФИРІЯ МАРТИНОВИЧА)**

У статті проаналізовано неопубліковані досі соціолектні матеріали, що їх зібрав на початку ХХ століття видатний український художник Порфирій Мартинович. Особливу увагу приділено типологічному зв'язку полтавського арго з іншими українськими субстандартними системами. Схарактеризовано основні фонетичні й номінативні особливості досліджуваного соціолекту, зацентровано на вирізняювальних дериваційних рисах полтавського лірницько-кобзарського арго.

Ключові слова: українські соціолекти; східнослов'янські «таємні мови»; арготичне словотворення; субстандартні афікси; Порфирій Мартинович.

Вітчизняні й закордонні дослідники історичних соціальних діалектів, аналізуючи український субстандартний матеріал, традиційно послуговуються досить усталеним, стереотипним набором соціолектних джерел. Цей арготичний «корпус» ґрунтується передовсім на різнотеренних словниках, що їх збирали й опублікували наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття українські та російські етнографи (Василь Іванов, Валер'ян Боржковський, Кирило Студинський, Володимир Гнатюк, Павло Тиханов, Олександр Малинка). Набагато рідше до поля зору дослідників потрапляють матеріали діалектологічних експедицій, проваджуваних упродовж 1950–1980 років на Волині під орудою Йосипа Дзензелівського та Григорія Аркушина, оприявлені широкому загалу на сторінках польських, угорських та югославських лінгвістичних часописів. У такій ситуації будь-яка соціолектна знахідка, будь-яке нове, не досліджене досі арго має вкрай важливе значення, адже, з одного боку, дає дослідникам новий аналітичний матеріал, що увиразнює наявні набутки в осмисленні субстандартних систем української мови, а з другого – уможливорює встановлення об'єктивніших зв'язків як усередині українського соціолектного ареалу, так і відповідних зв'язків українських арго з іншими східнослов'янськими «таємними мовами».

Власне, до таких, досить несподіваних, арготичних «знахідок» належать два соціолекти, зібрані в першій половині ХХ століття на Лівобережній Україні та збережені як рукописні матеріали у фондах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії імені М. Т. Рильського НАН України (далі – ІМФЕ). Один із них – записи слобожанської сліпецької мови, що їх здійснив у 1929–1930 роках музикознавець Володимир Харків, ми проаналізували в розвідці, поданій до друку в черговий том «Збірника Харківського історико-філологічного товариства. Нова серія». Дослідити другий – записи Порфирія Мартиновича, – вочевидь, саме наспів час, тож у цій статті ми спробуємо описати нововіднайдене арго полтавських і слобожанських сліпців, установивши його генетико-типологічні та номінативні особливості на тлі інших лірницько-кобзарських соціолектів (з об'єктивних причин ми не мали змоги попрацювати з оригіналами Мартиновичевих записів, тому використовуємо їхній передрук, що його здійснив музикознавець Володимир Кушпет (Кушпет, 2007), подавши ці матеріали з-поміж інших в українсько-старцівському словнику).

Як зазначає Володимир Кушпет (Кушпет, 2007), словник професійної мови старців Порфирій Мартинович зібрав 1907 року на Полтавщині та Слобожанщині (у фонді Мартиновича в ІМФЕ є ще один словник, записаний 1929 року від бандуриста Івана Кучугури-Кучеренка, однак достеменно не знаємо, чи подано його матеріали в Кушпетовому зведеному словнику старцівської мови). Кількісно аналізований словник становить досить обсяжний матеріал (за нашими підрахунками – понад 400 арготизмів), що дає змогу визнати цей соціолект як одну з найбільших тогочасних «сліпецьких мов» (нарівні із соціолектом подільських лірників, що його записав Валер'ян Боржковський, чи соціолектом галицьких лірників у записах Володимира Гнатюка). Ідею створити такий словник Порфирій Мартинович плекав ще із середини 1870-х років, відколи зацікавився фольклорною спадщиною сліпих мандрівних музик. Зокрема, у листуванні з Василем Горленком він згадує про зошит, у якому записав слова сліпецької мови і який натовді був у Михайла Драгоманова; згодом Мартинович повідомляв Горленкові, що «собрал я от него [миргородський лірник Микола Дорошенко] около 600 слов Слипецкого языка» (Мартинович, 2012, с. 281) (однак достеменно нічого не відомо про долю тих миргородських записів). Це листування містить також цікаві настанови Мартиновича щодо збирання соціолектного матеріалу, яких він радить дотримуватися своєму кореспондентові: «В расспросах кобзарей о слепецком языке и об Одклинщынах и Вызвилку соблюдайте возможнейшую осторожность. И делайте это тогда, когда у Вас думы будут уже записаны...»; «Холодный в совершенстве знает слепецкий язык так, как теперь редко кто из старцев. Он Вам с охотой продиктует его, но только не в присутствии нищих. У Холодного больше слов найдёте, чем 600 потому, что он знает наречия этого языка» (Мартинович, 2012, с. 297). Власне, Мартиновичеві, очевидно, неодноразово вдавалося записувати сліпецьке арго – цьому сприяла його удача, прикметно змальована у спогадах Опанаса Сластьона: «При дивовижному вмінні розбалакати кожного діда або бабу, розв'язати їм язик, він находить багато цінного матеріалу» (Сластьон, 1931, с. 149). Однак наразі більшість таких матеріалів назавжди втрачена або розпорошена в численних авторських розвідках про тих чи тих кобзарів та лірників; саме тому словник 1907 року залишається неоцінним джерелом для дослідників українського арго. З огляду на це стисло проаналізуємо його основні особливості.

І. Типологічні особливості

За типологічними особливостями полтавський сліпецький соціолект стоїть досить близько до інших лірницько-кобзарських арго, про що свідчить велика кількість тотожних і варіантних лексем у їхньому складі (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Арго	Тотожні лексеми	Варіанти лексем	Загалом
Іванов, 1883	25	37	62
Боржковський, 1889	45	94	139
Студинський, 1894	26	82	108
Гнатюк, 1896	54	98	152
Тиханов, 1899	26	73	99
Малинка, 1903	16	41	57
Харків, 1930	39	54	93
Дзендзелівський, 1979	42	98	140
Аркушин, 1996	33	88	121

Очевидно, зіставлявані арго – це територіальні різновиди загального соціолекту, який використовували у професійній діяльності мандрівні сліпі музики. Спільність таких різновидів (субваріантів) ґрунтовано на деякому загальному лексичному фонді, до якого належать переважно адаптовані чужомовні номени (цей фонд ми називаємо «базисна арготична лексика», зазвичай вона становить третину або половину старцівського лексикону, наприклад, *волот* 'кінь', *корх* 'священик', *манатка* 'сорочка', *хаза* 'дім' та ін.). На зазначену спільність також указує градація кількісних показників, отримуваних унаслідок зіставлення лексичного складу соціолектів: за нашими спостереженнями, кількість міжсоціолектних збігів корельовано з чисельністю зіставленого соціолекту (зокрема, найбільше спільних і варіантних номенів полтавська «сліпецька мова» має з арго галицьких лірників, кількісно найбільшим тогочасним українським соціолектом, найменше – з досить невеликим арго чернігівських лірників, що його записав Олександр Малинка). У такому разі умовна шкала лексичних збігів і варіантів майже точно копіює шкалу чисельності арго; розходження можливі лише щодо контактних соціолектів, як, наприклад, полтавська та слобожанська «сліпецькі мови» (саме контактами пояснюємо високий показник тотожних лексем у цих соціолектах; до того ж і Володимир Харків, і частково Порфирій Мартинович, на нашу думку, записували свої матеріали на Північно-Східній Слобожанщині, очевидно, у районі Валок, Костянтинограда, Красного Кута, Коломака). Але в наведеній таблиці найбільше вражає кількість повних збігів між записами Порфирія Мартиновича та Володимира Гнатюка, особливо якщо зважити на те, що ці соціолекти, очевидно, не мали б контактувати; дивує також те, що саме з арго галицьких лірників полтавська «сліпецька мова» має найбільше тотожних лексем, наявних лише у двох соціолектах (як порівняти, то цілком закономірно слобожанська «сліпецька мова» має найбільше таких тотожних лексем з арго харківських «невлів»). Такі високі показники можуть свідчити про кілька дискусійних проблем, зокрема про:

1) усе-таки тісніші контакти між носіями цих соціолектів – не зовсім зрозуміло, чому за таких умов майже немає номенів, наявних лише в цих арго та очевидному арго-посередникові – соціолекті подільських лірників; імовірно, контакти відбувалися на Правобережному Придніпров'ї, куди могли заходити як ті, так і ті музики; з другого боку, є переконливі свідчення самих сліпців, що за часів панотця Хведора Вовка (середина XIX ст.) музики мандрували на Київщину, Поділля й Волинь, бо ці землі належали до території їхнього цеху; уважаємо, що в такому разі відбуваються полісоціолектні взаємодії, за яких деякі одиниці потрапляють у неконтактні соціолекти;

2) глибшу генетичну спорідненість цих соціолектів – генеза українських арго – на сьогодні все ще досить дискусійне питання, яке, на нашу думку, може бути взагалі нерозв'язне; вочевидь, українські арго, якщо визнати за аксіому їхнє окремішне формування від арго російських, виникли на північних або північно-західних українських землях (з огляду на відносну незалюдненість Лівобережжя на початку ранньомодерної доби);

3) те, що Мартинович використовував Гнатюкові матеріали у своєму словнику (відомо, що Мартинович мав досить велику бібліотеку етнографічних праць), зрозуміло, що це малоімовірно, однак деякі науковці сумніваються в автентичності фольклорного матеріалу, що його Мартинович записав від кобзарів та лірників; на нашу думку, цю проблему досить добре схарактеризувала Олеся Брицина, зазначивши: «Суперечки про автентичність записів П. Мартиновича триватимуть доти, поки не буде встановлена достовірність чи ж доведена обґрунтованість сумнівів» (Савчук, 2012, с. 9).

ІІ. Фонетичні особливості

Щодо фонетичних особливостей полтавської «сліпецької мови» маємо відразу зауважити, що встановити їх почасті складно, адже Володимир Кушпет не зовсім уважно відчитав рукопис Мартиновичевого словника. На такий наш присуд нашттовують очевидні неточності, виявлені внаслідок зіставлення номенів у межах дериваційних моделей і гнізд, а також зіставлення полтавських арготизмів з іншими соціолектними матеріалами (подаємо одразу як фонетичні, так і смислові

помилки): *батурзка* 'копійка', пор. *батуга* 'копійка' (Тиханов, 1899), *батузка* 'копійка' (Іванов, 1883; Кушпет, 2007); *варнавча* 'чапля' (має бути 'ципля') ← *варнавка* 'курка'; *краслівка* 'ягода' – *краснівка* 'кров', пор. *красімка* 'кров; ягода; черешня' (Гнатюк, 1896); *крутамчити* 'прясти' → *крутанчиця* 'прядка'; *мойлійка* 'люлька' – *матлійка* 'люлька' (Іванов, 1883; Студинський, 1894; Гнатюк, 1896); *настижниця* 'спідниця', пор. *настижниця* 'спідниця' (Малинка, 1903; Кушпет, 2007), *настрижник* 'штани' (Іванов, 1883), *насті* 'штани' (Студинський, 1894), *насики* 'панталони' (Боржковський, 1889), *настиги* 'штани' (Гнатюк, 1896; Тиханов, 1899); *лепсарт* 'паламар' – *лепсарь* 'писар', пор. *лепсур* 'диякон' (Малинка, 1903), *лепсарь* 'дяк, пономар' (Тиханов, 1899); *санавка* 'качка', пор. *сапавка* 'качка' (Студинський, 1894), *саптавка* 'качка' (Гнатюк, 1896), *сапка* 'качка' (Малинка, 1903); *сизха* 'воша', пор. *сизька* 'воша' (Тиханов, 1899), *сизка* 'блоха' (Кушпет, 2007); *шкриф* 'дід', пор. *шкред* 'дід' (Іванов, 1883; Гнатюк, 1896; Малинка, 1903; Дзендзелівський, 1979; Аркушин, 1996; Кушпет, 2007); *оштеницирители* 'спекти', пор. *степурици* 'пекти' (Гнатюк, 1896), *стіпурици* 'засмажити' (Дзендзелівський, 1979); *шандра* 'шість', пор. *шандра* 'шість' (Боржковський, 1889; Студинський, 1894; Гнатюк, 1896; Тиханов, 1899; Малинка, 1903; Аркушин, 1996; Кушпет, 2007).

Деякі номени зі словника Мартиновича (у тій формі, як їх інтерпретував Володимир Кушпет) вважаємо досить сумнівними: *галютій* 'великий' (є в записях Тиханова, однак в усіх інших соціолектах *гальомий*, *гальобний*); *кипуха* 'шапка' → *кимушник* 'бріль', пор. *камеха* 'шапка' (Студинський, 1894; Гнатюк, 1896), *камуха* 'шапка' (Боржковський, 1889; Дзендзелівський, 1979; Аркушин, 1996); *креметно* 'чхати', пор. *креметниця* 'каша' (Кушпет, 2007); *лолпоня* 'клуня', пор. *лопотня* 'стодола' (Студинський, 1894; Гнатюк, 1896), 'рига' (Боржковський, 1889); *кирмаж* 'ярмарок', пор. *хірмаж* 'базар' (Іванов, 1883), *юничитися* 'ярмарок' (Мал); *ояниджитися* 'свататися', пор. *яничитися* 'свататися' (Боржковський, 1889), *юничитися* 'свататися' (Гнатюк, 1896), *яничити* 'вінчатися' (Тиханов, 1899); *яцухч* 'кутя' ← *яцун* 'ячмінь'.

Загалом на фонетичному рівні полтавський сліпецький соціолект не виказує якихось відмінних рис від літературної мови чи місцевих говірок (навіть якщо порівнювати полтавську «сліпецьку мову» зі слобожанською, бачимо, що остання має виразніші фонетичні риси). Зокрема, до найпомітніших фонетичних особливостей полтавського соціолекту в системі вокалізму та консонантизму належать:

- 1) послідовний ятевий рефлекс, переданий через *i* (*бігурати* 'бігати', *віхро* 'сіно', *шуплій* 'овес');
- 2) етимологічне *e* інколи реалізовано через *a* (*забатліти* 'забути', пор. *бетляти* 'забути' (Боржковський, 1889; Студинський, 1894; Кушпет, 2007); *бацаль*, пор. *бецак* 'солдат' (Боржковський, 1889);
- 3) інколи поплутано *o* та *y* в ненаголошеній позиції (*когра* 'бандура', пор. *кугра* 'ліра' (Гнатюк, 1896; Тиханов, 1899); *колига* 'лавка', пор. *кулига* (Гнатюк, 1896; Тиханов, 1899); *галость* 'сль', пор. *галусть* (Боржковський, 1889; Студинський, 1894; Гнатюк, 1896; Тиханов, 1899); *мускотиря* 'полотно', пор. *лоскотера* (Дзендзелівський, 1979; Аркушин, 1996), *локсотиря* (Гнатюк, 1896), *локсотиро* (Боржковський, 1889); *студир* 'багатий', пор. *стодий* (Студинський, 1894; Тиханов, 1899), *стодонь* (Гнатюк, 1896), *стотень* (Боржковський, 1889);
- 4) непослідовно передано твердість *p* у кінці складу чи слова (*ковтарь* 'горщик', *лепсарь* 'писар', але *оштар* 'базар', *пихтур* 'мішок');
- 5) переважно наявний протетичний *v* (*варнавка* 'курка', *вопотно* 'чоботи'); протезу *z* (*завридити* 'говорити', *завлід* 'віл') визнаємо натомість як рису, запозичену з правобережних соціолектів;
- 6) *ф* передано через *xv* (*хвірт* 'двір'), водночас *xv* може заступати *x* у деяких словах (*хвертюшник* 'перстень', пор. *хірка* (Тиханов, 1899; Малинка, 1903; Дзендзелівський, 1979)).

Інші риси, зокрема міни початкових приголосних, як-от *n-b* (*батерик* 'свято', пор. *патерик* (Гнатюк, 1896; Аркушин, 1996); *ж-дж* (*джуклійка* 'склянка', пор. *жуклійка* (Гнатюк, 1896)), вважаємо спорадичними (може, навіть маємо справу знову-таки з помилковим відчитуванням Мартиновичевого рукопису).

III. Номінативні особливості

Як і в інших українських арго, у полтавській «сліпецькій мові» основними способами називання є запозичення номенів (з дальшим їх фонетичним і / чи дериваційним адаптуванням) та словотворення; семантичні деривати одиничні й не виходять за межі звичних моделей (наприклад, *главда* 'голова' → *главда* 'баня'). На словотвірному рівні в аналізованому соціолекті системно репрезентовані особливості літературномовної деривації в усіх наявних моделях і в межах усіх наявних словотвірних категорій (наприклад, *волот* 'кінь' → *волотиха* 'кобила' → *володча* 'лоша'; *вихро* 'сіно' → *вихрятник* 'луки'; водночас маємо зауважити, що набір використовуваних словотвірних засобів досить невеликий (хоча проти слобожанських арго він дещо більший). З-поміж формантів переважають суфікси на позначення предметності *-ник/-ниц(я)* і *-к(а)* (*дуляска* 'свічка', *ковтурник* 'макітра', *махлишниця* 'сокира', *михтавник* 'мисник', *псалижник* 'оселедець', *стеблюшник* 'часник' тощо), що загалом тотожне з іншими тогочасними східноукраїнськими соціолектами; нетипові форманти представлені лише в кількох словах і не вказують на якусь виразну тенденцію (*бацаль* 'солдат', *варнагель* 'півень', *сапатень* 'ніс', *скажака* 'собака'). Звичні для «таємних мов» криптоформанти використані не часто, і вони загалом не відрізняються від засекречувальних афіксів в інших соціолектах (*біось* 'ось', *діверно* 'дев'ять', *краснівне* 'крашанка', *тисярно* 'чотири'). Унікальним, очевидно, можна визнати хіба що криптопрефікс *крин-*, додаваний до іменникових основ (*кринпил* 'підлога', *кринпольша* 'Польща').

У контексті дериваційної системності помітні такі її особливості:

- 1) копіювання традиційних словотвірних моделей (фактично йдеться про заміну загальномовного кореня на арготичний). У записях Порфирія Мартиновича таке копіювання зреалізоване як в іменниковій, так і дієслівній деривації (*пити* → *пиво*: *кирити* → *киро*, *варити* → *вареник*: *курляти* → *курленик*). Водночас набір використовуваних формантів досить різноманітний, особливо на тлі контактних соціолектів: *відкапнувати* 'відкривати', *збатузитися* 'повінчатися', *збатузити* 'зав'язати', *обдермусити* 'обідрати', *од'охтити* 'відняти', *охвеститися* 'охреститися', *перехтити* 'перейняти', *поюртувати* 'поїхати', *прикнати* 'прийти');

2) специфічна арготична «метафоризація» номенів (буцати 'стріляти' → буцало 'рушниця' («те, що стріляє»), висіти → висля 'кислиця' («те, що висить»), красний 'червоний' → краснівка 'ягода' («те, що червоне»); перейортувати 'перейти' → перейортовник 'міст' («місце, де переходять»), хатрати 'ховати' → хатрак 'кишеня' («місце, де щось ховають»);

3) унікальні для українських соціолектів словотвірно-мотивувальні зв'язки між двома видовими назвами (гавриш 'горох' → гавришниця 'квасоля', стеблюк 'терен' → стеблючка 'цибуля' → стеблюшник 'часник') або родовою та видовою назвою (бікута 'палиця' → бікутник 'ціп', кимуха 'шапка' → кимушник 'бріль', псалига 'риба' → псалижник 'оселедець»);

4) дериваційна надлишковість, зумовлена прагненням адаптувати номен на граматичному рівні (колига 'лавка' → колижниця 'лавка»);

5) оприявлена контамінованість номінування як наслідок «народної етимології» (вкліпки 'очі' – пор. вліпки 'очі' та кліпати; лапость 'капуста' – пор. лопуха 'капуста' і капуста; хлобняк, хлобнячок 'хлопчик' – пор. лобзюк 'очі' і хлопець).

На окрему увагу в полтавській «сліпецькій мові» заслуговують «унікальні» номени, наявні лише в цьому арго (в інших українських соціолектах їх немає; у російських і білоруських арго вони також майже не представлені). Проти слобожанської «сліпецької мови» таких унікальних номенів помітно більше (за нашими підрахунками – приблизно 50 лексем) і з-поміж них можна виокремити кілька груп:

1) номени, утворені внаслідок поєднання арготичної основи та загальнономовного форманта: ма-надливо 'прядиво' ← манатка 'сорочка'; пострачаючий 'чумак' ← строка 'дорога'; супетниця 'клуня', пор. супеха 'хліб' (Іванов, 1884), супиха 'хліб' (Кушпет, 2007) від гр. ψωμί 'хліб»;

2) номени, утворені внаслідок приєднання криптоформанта до загальнономовної основи та можливого їхнього деформування: вергульник 'понеділок', пор. моргуля 'неділя' (Боржковський, 1889; Дзендзелівський, 1979), морзуля 'цибуля' (Боржковський, 1889; Студинський, 1894; Аркушин, 1996); брахвистник 'хвіст' ← *хвіст; дякрий 'дядько' ← дядько; кидиня 'скриня' ← скриня; скуйбо 'рядно', пор. скуміти 'уміти»; совора 'сорок' ← сорок, пор. дивора 'дев'ять' (Боржковський, 1889); шеверня 'губернія' ← губернія;

3) номени, утворені внаслідок нетипового поєднання загальнономовних основи та форманта: блих-тавка 'блоха' ← блоха; лазник 'рак' ← лазити; найпірушник 'кухоль' ← пир, пирувати; павзунка 'гадюка' ← повзати; яцун 'ячмінь' ← ячмінь, ячний;

4) етимологічно «затемнені» номени (наприклад, беженет 'горобець', збендючати 'збрехати', бікут 'пісок', блеус 'корчма', бухтій 'живот', вільма 'сіні' та ін.) – наявні текстологічні проблеми, про які йшлося вище, а також особливості історичних соціолектів (велика кількість фонетичних варіантів, деформовані твірні основи тощо) не дають змоги вповні розв'язати проблему походження таких арготизмів – для цього потрібен якомога повніший реєстр східнослов'янських соціолектів, який, на нашу думку, зможе хоча б частково допомогти встановити генетичні зв'язки між окремими лексемами або групами лексем; власне, це і становитиме предмет наших дальших досліджень.

Підсумовуючи, зауважимо, що полтавська сліпецька мова генетично та типологічно пов'язана з іншими українськими сліпецько-старцівськими соціолектами. Основу її лексичного складу становлять запозичені корені, адаптовані на фонетичному та словотвірному рівнях до місцевих говіркових зразків, а також деривати, утворені внаслідок найрізноманітнішого комбінування соціолектних і загальнономовних формантів та основ. У такому разі цілком очевидно, що номінативні особливості «полтавського» арго загалом тотожні з відповідними процесами у східнослов'янських арго, водночас виказують оригінальні риси здебільшого в поодиноких лексемах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Аркушин Г. Словник арготизмів мови сліпців-жебраків Західного Полісся. *Slavia orientalis*. 1996. Т. XIV, № 2. С. 267–277.
- Боржковський В. Лірники. *Киевская старина*. 1889. Т. 26, № 9. С. 653–708.
- Гнатюк В. Лірники. Лірницькі пісні, молитви, слова, звістки і т. п. про лірників повіту Буцацького. *Етнографічний збірник*. 1896. Вип. 2. С. 1–76.
- Дзендзелівський Й. О. Арго волинських лірників. *Studia z filologii polskiej i sioviańskiej*. 1979. Т. 16. С. 179–216.
- Іванов В. В. Невли. *Статистический листок*. 1883. № 10. С. 153–156.
- Кушпет В. Старцівство: мандрівні співці-музиканти в Україні (XIX – поч. XX ст.). Київ: Темпора, 2007. 592 с.
- Малинка А. Кобзари і лірники: Терентий Пархоменко, Никифор Дудка, Алексей Побегайло. *Земський сборник Черниговской губернии*. 1903. № 4. С. 60–92.
- Мартинюк П. Українські записи. Харків: Видавець Савчук О. О., 2012. 534 с.
- Сластьон О. Мартинюк. Спогади. Харків: Рух, 1931. 173 с.
- Студинський К. Лірники. Львів, 1894. 56 с.
- Тиханов П. Черниговские старцы (Псалки и криптоглассон). *Труды Черниговской губернской архивной комиссии*. 1899–1900. Вып. 2. С. 65–158.

REFERENCES

- Arkushyn, H. (1996). Slovyk argotyzmiv movy slyptsiv-zhebrakiv Zakhidnoho Polissia [Dictionary of West Polissia argot of the blind beggars]. *Slavia orientalis*, 14(2), 267-277 [in Ukrainian].
- Borzhhkovskiy, V. (1889). Lirnyky [Lyrist]. *Kievskaya starina [Kievan Past]*, 26(9), 653-708 [in Russian].
- Dzendselivskiy, Y. O. (1979). Argo volynskiykh lirnykiv [Argot of Volyn' lyrist]. *Studia z filologii polskiej i sioviańskiej*, 16, 179-216 [in Ukrainian].
- Hnatiuk, V. (1896). Lirnyky. Lirnytski pisni, molytvy, slova, zvisvky i t.p. pro lirnykiv povitu Buchatskoho [Lyrist].

Lyrists` songs, prayer, words, news etc in the Buchach county]. *Etnohrafichnyi zbirnyk [The Ethnographic Collection]*, 2, 1-76 [in Ukrainian].

Ivanov, V. V. (1883). Nevli [Blind men]. *Statisticheskii listok [The Statistical Paper]*, 10, 153-156 [in Russian].

Kushpet, V. (2007). *Startsivstvo: mandrivni spiotsi-muzykanty v Ukraini (XIX – pochatok XX st.) [Beggary: wandering blind musicians (in the nineteenth and early twentieth centuries)]*. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].

Malinka, A. (1903). Kobzari i lirniki: Terentii Parkhomenko, Nikifor Dudka, Aleksei Pobehailo [Kobzars and lyrists: Terentii Parkhomenko, Nikifor Dudka, Aleksei Pobehailo]. *Zemskii sbornik Chernigovskoi gubernii [The Zemstvo Collection of the Chernihiv Province]*, 4, 60-92 [in Russian].

Martynovych, P. (2012). *Ukrainski zapysy [Ukrainian Notes]*. Kharkiv: Vydavets Savchuk O. O. [in Ukrainian].

Slaston, O. (1931). *Martynovych. Spohady [Martynovych. Memoirs]*. Kharkiv: Ruch [in Ukrainian].

Studynskyi, K. (1894). *Lirnyky [Lyrists]*. Lviv [in Ukrainian].

Tikhanov, P. (1899). Chernigovskie startsy (Psalki i kriptoglasson) [Beggars from Chernihiv. "Psalki i kriptoglasson"]. *Trudy Chernigovskoi gubernskoi arhivnoi komissii [Writings of the Archive Commission of Chernihiv Province]*, 2, 65-158 [in Russian].

YEVHEN REDKO

NEW FINDINGS ABOUT THE UKRAINIAN ARGOTS (POLTAVA NOTES BY PORFYRII MARTYNOVYCH)

The article deals with the unpublished data written by famous Ukrainian artist Porfyrii Martynovych in Poltava Region and North Sloboda Ukraine in the early twentieth century. These data account for the large argotic dictionary, thus complementing the existing research findings and defining more objective interaction between Ukrainian Argots, as well as other East Slavic secret languages. The aim of this study is to describe the blind musicians` sociolect in Poltava Region and to determine the specific features in comparison with other Ukrainian kobzar and lyrists` Argots. First of all, we pay special attention to typological aspects of the analyzed sociolect, having determined that it has much in common with other Ukrainian Argots, as evidenced both by a large number of similar and variant lexemes. The closest interaction is between this sociolect and sociolects of Sloboda Ukraine, which combined form a peculiar argotic group. Among the characteristic phonetic features of analyzed sociolect we have mentioned some vowel and consonant alternations, consistent reflex of yat, as well as consonant prothetic. Having studied carefully nominative features of Martynovych argotic dictionary, we have come to the conclusion that it's based on the loan words adapted to local dialects at the phonetic and word formation level. The article gives a detailed analysis of Poltava Argot nominative characteristics. In that regard, we have focused on standard and substandard derivational features of analyzed sociolect. In our opinion, Poltava blind musicians have formed argotic words by adding a standard affix to the argotic or standard word root with their potential deformation or using specific argotic affixes with standard word root. Some group in analyzed sociolect represent argotic words without any objective hypothesis about its origin, and its further studying is a very promising area of East Slavic sociolectology that have yet to be fully explored.

Key words: Ukrainian sociolects; East Slavic secret languages; argotic word formation; substandard affixes; Porfyrii Martynovych.

Одержано 1.05.2019 р.